

УДК 336.62 (330.45)

О.К. Єлісеєва, д-р екон. наук, проф.,
Г.С. Стоянов

Державний вищий навчальний заклад Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара, м.Дніпропетровськ, Україна, e-mail: german_stoyanov@ukr.net

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК НА БАЗІ ПРОМИСЛОВИХ ТА ГІРНИЧОДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.К. Yeliseieva, Dr. Sci. (Econ.), Professor,
H.S. StoianovState Higher Educational Institution "O. Honchar Dnepropetrovsk National University", Dnepropetrovsk, Ukraine,
e-mail: german_stoyanov@ukr.net

STRATEGICAL PLANNING OF DEVELOPMENT OF CREDIT UNIONS FOUNDED ON THE BASE OF INDUSTRIAL AND MINING ENTERPRISES

Мета. Розробка теоретико-методичних підходів з планування розвитку кредитних спілок, які були засновані на промислових і гірничодобувних підприємствах, що передбачає характеристику розвитку та потенціальний план дії щодо покращення стану розвитку для всіх типів та моделей кредитних спілок.

Методика. В якості еталону розвитку використані принципи універсалізації та системний формат розвитку. Виділені поточні моделі розвитку кредитних спілок, що описують стан та перспективи в розрізі типології установ даного типу. Консолідовані найбільш ефективні напрями розвитку в єдиний механізм. Застосований відбір кращих практик та ефективних інструментів розвитку для кооперативних фінансових установ.

Результат. Дана характеристика сучасного процесу планування стратегічного розвитку для кредитних спілок, схематично зображений механізм розвитку кредитних спілок. Визначені рекомендації щодо формування стратегії розвитку кредитних спілок.

Наукова новизна. Робота присвячена формуванню методичних підходів зі стратегічного планування розвитку кредитних спілок, виражених у вигляді матриці варіантів розвитку відповідно до типів та моделей розвитку установ. Дана матриця містить ґрунтовний опис можливих стратегій для всіх існуючих типів установ та може бути використана для управління розвитком кредитних спілок та адаптування моделей покращення їх діяльності.

Практична значимість. Підбір оптимальних шляхів стратегічного розвитку для всіх типів та моделей розвитку кредитних спілок. З'ясування послідовності підходів щодо стратегічного управління розвитком.

Ключові слова: кредитні спілки, розвиток, планування, управління розвитком, інструменти стратегії розвитку, механізм розвитку

Актуальність. Поняття стратегічного планування розвитку спеціалізованих кредитних спілок досить актуальне в умовах сучасної нестабільності на ринку фінансових послуг. Перші вітчизняні кооперативні установи були засновані на початку 90-их років на потужних промислових та гірничодобувних підприємствах східних і центральних регіонів України та одразу отримали профільну клієнтську базу у вигляді платоспроможних працівників гірничодобувних галузей. Більше половини з 617 діючих кредитних спілок досі є спеціалізованими на певній галузі, що впливає на рівень ризиків та загальний стан розвитку таких установ. Таким чином, процесу відбору оптимальних стратегій розвитку, у відповідності до функціонуючих типів та спеціалізації кредитних установ, приділяється незначна увага. Питання методичного та практичного значення процесу розвитку діяльності та його позначення у стратегії спеціалізованих кредитних спілок стоїть іноді навіть не в першій п'ятірці

стратегічних цілей, попри те, що сучасні умови акумуляції клієнтських потоків спеціалізованими кредитними спілками, як і їх рівень платоспроможності, є незадовільним. Саме тому актуальним питанням є стратегічне планування та пошук шляхів розвитку спеціалізованих кредитних спілок.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженню питань стратегій розвитку діяльності кредитних спілок присвячені чисельні публікації В. Гончаренка, А. Пожара, О. Фарата, А. Степанової, І. Вишневецького, М. Білого, Р. Руської, О. Малиновської, Б. Комарницького, І. Каракулова, Я. Оленчика, М. Мужилівського, В. Суслова, А. Стасевського, А. Занюки, Р. Коцовської.

Постановка задачі. З метою представлення стратегічного планування розвитку кредитних спілок, виділимо сучасний стан розвитку спеціалізованих кредитних спілок, складові стратегій їх розвитку, з урахуванням умов поведінки фінансових установ при впливі факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Об'єднаємо найбільш оптимальні напрями роз-

витку установ у єдиний механізм розвитку, що включатиме варіанти за заданими типами, моделями, при цьому враховуючи спеціалізацію установ у гірничодобувних та промислових галузях.

Викладення основного матеріалу. З самого початку кооперативної діяльності на теренах України основу склали спеціалізовані кредитні спілки (більше 90%). Наразі близько 20% кредитних спілок досі є спеціалізованими, хоча неофіційно більше половини вітчизняних установ, хоч і вийшли на загальний ринок за межі галузі чи одного підприємства, проте базисно спираються на внутрішніх клієнтів промислових підприємств, які в сучасних кризових умовах забезпечують стабільну зарплату та роботу потенційній клієнтській аудиторії. Очевидно, що дані клієнтські ризики є не прийнятними, та їх слід мінімізувати за рахунок стратегічного планування розвитку, переходу до універсалізації та системної діяльності кредитних спілок.

Ефективна розробка стратегії розвитку кредитної спілки є невід'ємною частиною прогнозування та інформування про аспекти діяльності установи на ринку фінансових послуг як потенційних клієнтів, так й існуючих. Необхідність формування методичних рекомендацій із застосування напрямів розвитку установи у стратегії, обумовлене сучасним станом ринку КС, що хоч і стабілізувався у 2012 році, проте досі не визначені напрями розвитку КС у нових умовах, що ставить під загрозу діяльність більше чотирьохсот вузькоспеціалізованих установ, які сумарно акумулюють активи в обсязі 0,5 млрд грн. [1].

Вектор розвитку для дрібних КС не створений на державному рівні, а самостійно провести аналітичні дослідження ринкової ситуації їм не вистачає досвіду та кваліфікації. Тому дані рекомендації, у першу чергу, будуть корисні дрібним КС регіонального та районного типу, що мають найбільші ризики низької платоспроможності та банкрутства.

Сучасна практика стратегічного планування та оперативне управління розвитком кредитних спілок передбачає наявність того базису, що дозволить оперативно орієнтуватись при прийнятті управлінських та тактичних рішень у повсякденному функціонуванні кредитних спілок. Згідно з даними Національної асоціації кредитних спілок України, близько 200 діючих установ КС спеціалізуються на обслуговуванні колективів промислових та гірничодобувних підприємств, що становить 28% від усіх функціонуючих на ринку установ [1].

Постановку питання формування стратегії розвитку спеціалізованої кредитної спілки потрібно вирішувати комплексно, розглядаючи при цьому мікросередовище функціонування установи, що передбачає розвиток у суміжних галузях виробництва та макросередовищі співіснування з клієнтами по всьому ринку.

У ході стратегічного планування діяльності та розвитку кредитних спілок варто зосередити свою увагу не тільки на зовнішніх, але й на внутрішніх актуальних аспектах діяльності кредитних спілок. Зок-

рема, варто зосередитися на аналізі та доцільності забезпечення виконання чинного законодавства, що регулює діяльність КС на протидію запровадження змін до нього, донесення змісту та проблематики розвитку сучасної кредитної кооперації до відома регулятора ринку фінансових послуг та громадських аналітично-інформаційних органів (асоціацій та спільних фондів кредитних спілок) з метою створення сприятливих умов для її існування та зміцнення, поглиблення співпраці з державним регулятором, направлену на задоволення потреб роздрібного, малого та середнього бізнесу [1].

Складові будь-якої стратегії розвитку галузевої кредитної спілки будуть об'єднувати:

- формування стратегічного бачення розвитку установи та місії КС;
- формування напрямів розвитку КС;
- підвищення доступності та цікавості послуг КС для її членів та потенційної аудиторії;
- підвищення рівня лояльності членів КС;
- розвиток внутрішнього людського потенціалу та корпоративної культури установи;
- моніторинг впровадження стратегічного плану на постійній основі [2].

Розробка механізму розвитку КС є, свого роду, методичним підходом до формування загальної стратегії розвитку установи. Такий підхід дозволить знизити, а, в окремих випадках, блокувати вплив можливих системних ризиків, забезпечить сталий розвиток фінансової установи, заснований на підвищенні якості послуг, лояльності своїх членів та вчасного застосування оперативних методів протидії можливим стоп-факторам розвитку та втратам.

Ефективне стратегічне планування для профільних промислових установ кредитної кооперації поєднує застосування існуючих науково-технічних, адміністративно-політичних, соціально-економічних, міжнародних умов функціонування та розвитку КС як єдиного організму, що діє в мінливому середовищі.

Кредитні спілки, що функціонують на підприємствах гірничодобувного комплексу, та особливо їх члени, стикаються з багатьма традиційними та нестандартними проблемами, що є результатом системних недоліків роботи спеціалізованих кредитних спілок, зокрема: відсутність єдиних стандартів обслуговування; відстале матеріально-технічне та технологічне забезпечення; замкнутість ресурсної бази установи; концентрація значних ризиків при даному форматі роботи. Стримуючим фактором розвитку для них є відсутність дистрибуційної та комунікаційної політики, постійного покращення клієнтських сервісів та переваг [2].

Першочергово КС треба визначити строк стратегії розвитку, бо, у залежності від складності та тривалості поставлених завдань, різний період планування дозволить урахувати середньострокові тенденції та циклічні процеси в економічній та соціальній сферах, більш ефективно формувати щорічні плани та бюджети кредитної спілки. Подальші кроки встановлення напрямів розвитку КС зображені на рис. 1.

Рис. 1. Кроки встановлення стратегії розвитку кредитних спілок

Розглянемо процес встановлення напрямів розвитку для типової кредитної спілки, що обслуговує працівників підприємства гірничодобувного комплексу, та принципи відображення результатів її роботи у стратегії. Умовна кредитна спілка є регіональною та середньою за розміром активів, відповідно до класифікації НАКСУ [3].

На першому етапі спостережна рада та правління кредитної спілки проводять SWOT-аналіз позиціонування на ринку та можливих споріднених галузей для розвитку установи. Детально опрацьовуються та визначаються сильні та слабкі сторони (внутрішні фактори), оцінюється позиція кредитної спілки в порівнянні з іншими регіонами, з якими установа може потенційно конкурувати за ресурси та клієнтську базу. Конкурентоспроможність кредитної спілки в даному трактуванні розглядається в контексті аналізу зовнішніх чинників – визначенням поля для вдосконалення процесів [3].

На підставі аналізу діяльності кредитної спілки та SWOT-аналізу методом колективного прийняття рішень, а також обговорення результатів вибіркового опитування членів кредитної спілки визначаються стратегічні напрями розвитку установи, на яких визначають заходи з розширення присутності у споріднених галузях, підприємствах-контрагентах.

Стратегічне бачення є основою для розробки цілей стратегії. Зокрема, використовуючи закордонний досвід, розвиток можливий шляхом консолідації, об'єднання чи партнерства між кредитними спілками промислових галузей на першому етапі, що в подальшому призведе до універсалізації діяльності [3].

Керівництво КС також визначає стратегічні та оперативні цілі за кожним напрямом розвитку установи. Обговорюючи існуючу ситуацію, спостережна рада та правління, по чергово пропонуючи шляхи виходу із ситуації, що склалася, визначають кроки, що мають бути здійснені всіма учасниками процесу розвитку, та стратегічних партнерів для досягнення покращень у згаданих напрямках.

Під час складання перспективного плану роботи сучасної кредитної спілки на наступні роки, важко спрогнозувати її подальший розвиток у сьогоднішніх умовах.

При формуванні механізму розвитку особливим завданням є розуміння того, яким чином безболісно перейти від додаткових пайових внесків членів КС до депозитних внесків. Хоча пайові внески – це природно для кредитних спілок, формат системного розвитку КС потребує переорієнтації на депозитні внески, бо, як тільки установа КС виходить на всеукраїнський рівень, виникають складнощі з реєстрацією пайщиків, їх участю в загальних зборах учасників, а це значною мірою зобов'язує КС завойовувати прихильність громадян.

Ділову активність КС з позиції вдосконалення механізму розвитку визначимо через аналіз взаємозв'язку оцінки ресурсного потенціалу КС (пасивів) і його використання як у цілому в активах, так і його окремих вкладень в інвестиції, у кредитний портфель, у матеріально-технічне забезпечення, маркетинг, нові продукти та мережу продажів [4].

Необхідні висновки можна отримати трьома шляхами:

1. Зіставленням висновків за взаємозв'язаними статтями та розділами активів і пасивів.
2. Кількісною ув'язкою змін в активах і пасивах у вартісному виразі.
3. Розрахунком коефіцієнтів, що характеризують досягнуті рівні активності використання активів та пасивів.

З огляду на високу конкурентоспроможність та більшу вірогідність у державній підтримці у разі кризи, системні кредитні установи мають кращі можливості доступу до міжнародних ринків капіталу та більше спокус організувати установу на продаж іншої, за рахунок консолідації чи поглинання з метою захоплення долі ринку [5].

При слабкому регулюванні діяльності КС існує ризик того, що довіра вкладників, матеріалізована у вищу вартість залучення ресурсів, буде створювати базис фінансової стійкості такої установи.

В умовах кризи відкриваються позитивні сторони стратегічного планування системних кредитних спілок, що, зазвичай, ефективні не стільки для самої установи, скільки стабілізують ринок в цілому через те, що банкрутство установи загальнодержавного

значення формує клієнтські побоювання у всій економічній сфері держави.

Р. Корнилюк відзначає в якості іншого фактору ризику великої кредитної установи недосконалість системи фінансової звітності та малодосвідченість системи ризик-менеджменту, що дозволяє ефективно маскувати значні обсяги неврахованих безнадійних кредитів. Складна структура прийняття управлінських рішень робить системні кредитні установи більш інерційними та менш гнучкими до зовнішніх змін.

При цьому в Україні інтереси вкладників чи платників податків відіграють другорядну роль у порівнянні з інтересами фінансово-промислових груп, що є основною площадкою функціонування кредитних спілок.

Український досвід показує, що розмір кредитної спілки не є гарантією державної підтримки.

Іноземна ж практика показала, що державницький підхід полягає не лише у „зливанні“ бюджетних коштів на порятунок неефективних гігантів, але й у встановленні нових правил, здатних усунути причини деструктивної системності [5].

О. Манцуров вважає запорукою нестабільного розвитку для частини ринку фінансових послуг два фактора: формалізація спільних повноважень учасників щодо управління КС та штучно створені „дуті“ активи. Реалістичність і прозорість активів та капіталів КС є проблемою для Нацкомфінпослуг, потребує більш жорсткого втручання регулятора в управління установ з слабким фінансовим станом.

Планування стратегії розвитку КС є чинником сучасності та адекватності роботи установи, а її прозоре попереднє публікування працює на підвищення репутації КС.

Приймаючи до уваги все викладене вище, виключно важливим є розробка та реалізація методологічних засад пошуку оптимальної стратегії розвитку фінансового ринку України. Вітчизняним кредитним спілкам потрібно готуватися до роботи в сучасних умовах системної діяльності та до повноцінного використання нових переваг, що їй надасть нова технологічна основа.

Встановлено, що конкурентоспроможність послуг кредитних спілок більша за пасивами через високі відсотки за депозитами, але менша за активами, також через високі відсотки за позиками, що частково нівелюється простотою доступу до ресурсів. Програмне забезпечення знаходиться на примітивному рівні, часто допускає сумнівні кредитні рішення, що виливається у прострочену заборгованість та збитки для установ [6].

Світова політична еліта починає розуміти важливість стратегічного підходу. Регулятори намагаються обмежити короткозорі політику менеджерів системних фінансових установ, направлену на максимізацію доходів. У часи росту вона проявляється в бездумному роздаванні кредитів, а в період кризи – у спекулятивних операціях.

Розглянемо процес формування стратегії розвитку та його інструментарій на рис. 2.

Рис. 2. Формування стратегій розвитку кредитних спілок [6]

Наразі актуальнішим завданням є запуск дієвих механізмів захисту прав кредиторів і позичальників, створення іміджу національного системного бренду.

Системна діяльність КС у взаємодії з ефективними комунікаціями мають створювати образ КС, що відповідає його стратегічним цілям. Ключовим питанням успіху є формування у свідомості потенційних клієнтів позитивного іміджу послуг КС, що сприятиме зростанню обсягів продажу й зміцнить конкурентоспроможність [6].

Фундаментальні дослідження дають змогу стверджувати, що 90% потенційних клієнтів не звернуться до КС, якщо не знають нічого про нього. Необхідність здійснення більшої кількості комунікацій установами КС на сьогодні є безапеляційною. У той час як банки широко звертаються до клієнтів, доводячи свою мережу продаж до 50,9 точок продажу на одну установу, у КС кількість точок продажу в середньому становить 2,3 точки. Тобто, втрати від дистрибуційної політики КС складають більше 15% усього обсягу.

Були випадки, коли менеджмент кредитної спілки під хибним впливом раптового зростання показників забував про відповідне хеджування ризиків та дотримання нормативів діяльності, які, до речі, недостатньо прописані та відрегульовані для кредитних спілок [7].

Удосконалення системи регулювання діяльності кредитних спілок доцільно формувати на основі ефективної взаємодії державного нагляду з самоконтролем, що повинне передбачати розширення законодавчої бази для здійснення самоконтролю з боку кредитних спілок і перегляд основ здійснення державного регулювання, нагляд за їх діяльністю. Для підвищення ефективності контролю за сектором необхідно передбачити обов'язкове членство кредитних спілок в одному з об'єднань кредитних спілок. Формування такими об'єднаннями адекватної системи нагляду за діяльністю своїх членів повинне стати умовою відповідного допуску кредитних спілок на ринок. Тобто, контроль за діяльністю кредитних спілок здійснюється через контрольоване державою об'єднання. Це дозволить органам державного нагляду здійснювати прийнятий у міжнародній практиці непрямої державний нагляд, що істотно знизить потреби регулятора в людському й тимчасовому ресурсі, дозволить сконцентруватися на концептуальних питаннях регулювання й нагляду.

Вітчизняний фінансовий сектор не може існувати окремо від реального сектору та сектору домогосподарств. На фінансовому ринку продається та купується специфічний товар – фінансові послуги КС, однак, навіть попри всю їх специфічність, вони залишаються товаром в економічному розумінні цього терміну. Відтак оптимальний розвиток за цим критерієм – це такий розвиток, що забезпечує споживачам фінансових послуг вибір між альтернативними товарами для якнайкращого задоволення їх потреб. Розвиток, у результаті якого на певному ринку буде домінувати лише один товар або лише один постачальник цього товару, відповідно, не може вважатися оптимальним [7].

Висновки. На сьогоднішній день на вітчизняному ринку функціонують спеціалізовані та універсальні установи кредитної кооперації. Розкрито хід та сценарії їх розвитку з огляду на спеціалізовані установи, що виникли на гірничодобувних та промислових підприємствах. Виділені необхідність та переваги розвитку за системним форматом діяльності. Сформульовані принципи формування стратегічного планування розвитку кредитних спілок, зокрема тих, що ґрунтуються на системному підході та передбачають системний формат розвитку в якості еталону розвитку. Визначено, що методологія планування стратегії розвитку спеціалізованої кредитної установи пов'язана з поняттям ділової активності установи та постійним пошуком шляхів покращення основної діяльності, що включає клієнтоорієнтовану стратегічну поведінку. Ділову активність КС можна визначити через аналіз взаємозв'язку оцінки ресурсного потенціалу КС і його використання в цілому в активах та матеріально-технічному забезпеченні.

Окремо розкриті сучасні складові елементи аналізу напрямів розвитку кредитних спілок для подальшого формування стратегії спеціалізованих та універсальних кредитних установ.

У матриці механізму розвитку кредитних спілок приведена характеристика та запропонований додатковий комплекс факторів і рекомендацій, що відображають рівні критичної, раціональної та системної моделі розвитку кредитних спілок, що також включає оцінку адекватності роботи установи та її стратегії, аналіз конкурентоспроможності послуг та стан технологічного розвитку ІТ процесів, системи прийняття кредитних рішень.

Проведений комплексний розгляд втрат вузькоспеціалізованих кредитних спілок та причин їх виникнення, зокрема через слабку інформованість суспільства про діяльність, послуги та стан ринку фінансових послуг з одного боку, та відсутність системної стандартизованої діяльності з іншого. Основною даних недоліків є недосконалість комунікаційної політики КС, що є з'єднувальною ланкою між стратегією КС та очікуваним результатом розвитку. Через відсутність системної діяльності КС більша частина клієнтів не задоволена обслуговуванням, доступністю мережі продажів, ефективністю систем прийняття кредитних рішень. Дані недоліки запропоновано подолати лише широким застосуванням системної моделі розвитку, з урахуванням стандартів, широкої дистрибуції точок продажу КС та контролем якості. Запропоноване переформування замкнутої стратегії розвитку кредитних спілок, заснованих на гірничодобувних та промислових підприємствах, у системоутворюючі стратегії розвитку кредитних спілок, що провадитимуть політику поглинання, об'єднання та фінансової допомоги менш розвинених та платоспроможних установ у споріднених галузях.

Аналіз впровадження та подальше застосування результатів матриці стратегій кредитних спілок має забезпечити усунення штучних перешкод та розробку прозорих вимог щодо системного розвитку креди-

тних спілок від галузевого та міжгалузевого партнерства до раціоналізації та пререходу до системного формату розвитку. У частині розвитку якісних внутрішніх аспектів з боку клієнтів спеціалізованих учасників ринку існують погляди на необхідність розвитку систем управління та безпеки кредитних спілок, модернізації програмного забезпечення, впровадження ефективних технологій кредитування та методів оцінки позичальника тощо.

Список літератури / References

1. Негребецька Л.А. Модель Кредитної спілки як соціально-економічної системи: тези доп. на міжнар. конф / Негребецька Л.А. // Моделювання та оптимізація складних систем (МОСС) – К.: Вид-во „Софіти“, 2001. – 152 с.

Negrebetska, L.A. (2001), “Credit Union model as social-economic system”, *Proc. of the Int. Conf. “Complicated System Modeling and Optimization”*, Sofity, Kyiv, Ukraine.

2. Каракулова І.С. Небанківські фінансові установи на ринку фінансових послуг України: автореферат дис. на соискан. научн. степ. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / І.С. Каракулова. – 2008. – 34 с.

Karakylova, I.S. (2008), “Non-banking financial organizations on the Ukrainian financial market”, *Abstract of Cand. Sci. (Econ.) dissertation, specialty 08.00.08, Ukraine*.

3. Фарат О.В. Усовершенствование организационно-экономического механизма функционирования кредитных союзов в Украине: автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. екон. наук: спец. 08.02.03 / О.В. Фарат – Львов: Нац. ун-т. им. Ивана Франко, 2001. – 27с.

Farat, O.V. (2001), “Improvement of organizational-economical mechanism of the Credit Unions development in Ukraine”, *Abstract of Cand. Sci. (Econ.) dissertation, specialty 08.02.03, I. Franko National University, Lviv, Ukraine*.

4. Прудніков А.О. Основні принципи функціонування кредитних спілок у сучасних умовах / Прудніков А.О. // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011 – 28 с.

Prudnikov, A.A. (2011), “General principles of Credit Unions’ activity in modern conditions”, *Scientific Journal: Finance, Banking and Investment*, Kyiv, no. 2, p 28.

5. Міщенко С.В. Формування ефективної структури фінансового сектору України : автореф. дис. на соиск. научн. степени канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / С.В. Міщенко – 2009. – 46 с.

Mishenko, S.V. (2009), “Formation of efficient structure of Ukrainian financial sector” *Abstract of Cand. Sci. (Econ.) dissertation, specialty 08.00.08, Ukraine*.

6. Школьник І.О. Стратегія розвитку фінансового ринку України : автореф. дис. на соискан. учен. степени докт. екон. научн: спец. 08.00.08 / І.О. Школьник – Суми, 2008. – 40 с.

Shkolnik, I.O. (2008), “Ukrainian financial market development strategy”, *Abstract of Dr. Sci. (Econ.) dissertation, specialty 08.00.08, Symy, Ukraine*.

7. Спіфанов А.О. Методологічні складові ефективного розвитку економіки України / Спіфанов А.О. – Суми: „Університетська книга”, 2007. – 417 с.

Yeripfanov, A.A. (2007), *Metodolohichni skladovi efektyvnoho rozvytku ekonomiky Ukrainy* [Methodological Basis of Ukrainian Economy Efficient Development], *Universytetska knyha, Sumy, Ukraine*.

Цель. Разработка теоретико-методических подходов в планировании развития кредитных союзов, основанных на промышленных и горнодобывающих предприятиях, предусматривающих в себе характеристику стратегий развития и потенциальный план действий по улучшению состояния развития для всех типов и моделей кредитных союзов.

Методика. В качестве эталона развития использованы принципы универсализации и системный формат развития. Определены текущие модели развития кредитных союзов, которые описывают состояние и перспективы в разрезе типологии учреждений данного типа. Консолидированы наиболее эффективные направления развития в единый механизм. Применен отбор лучших практик и эффективных инструментов развития для кооперативных финансовых учреждений.

Результат. Дана характеристика современного процесса планирования стратегического развития для кредитных союзов, схематично представлен механизм развития кредитных союзов. Сформированы рекомендации по формированию стратегии развития кредитных союзов.

Научная новизна. Работа посвящена формированию методических подходов к стратегическому планированию развития кредитных союзов, выраженных в виде матрицы вариантов развития соответственно типам и моделям развития учреждений. Данная матрица содержит полное описание возможных стратегий для всех существующих типов учреждений и может быть использована для управления развитием кредитных союзов и адаптации моделей улучшения их работы.

Практическая значимость. Подбор оптимальных путей стратегического развития для всех типов и моделей развития кредитных союзов. Определение последовательности подходов по стратегическому управлению развитием.

Ключевые слова: кредитные союзы, развитие, планирование, управление развитием, инструменты стратегии развития, механизм развития

Purpose. Development of the theoretical-methodical approaches of planning of development of the Credit Unions (CU) founded on the base of industrial and mining enterprises. The approaches include characteristic of the strategy and potential plan of activities on current development level improvement for various types and models of CU.

Methodology. Universalization principles and systemic format of development were used. We have defined current models of the CU development, which describe their current state and development prospects. The

most effective ways of development were consolidated into a single mechanism. We have selected best practices and effective tools of development for cooperative financial institutions.

Findings. We have characterized the modern process of planning of CU strategic development and presented the mechanism of CU development schematically. We have suggested the recommendations on formation of CU development strategy.

Originality. The article describes the formation of methodological approaches for strategic planning of CU development, expressed in the form of matrix including variants of development for the appropriate CU types and models. The matrix includes possible strategies for

all existing types of CU and is useful for CU development control and adaptation of the models of CU activity improvement.

Practical value. Selection of the most optimal ways of strategic development for all types of CU. Determination of the sequence of the approaches for development strategic planning

Keywords: *credit unions, development, planning, management development, tools development strategy, development mechanism*

*Рекомендовано до публікації докт. екон. наук
О.М. Грабчуком. Дата надходження рукопису
02.07.13.*

УДК 338.24:622.33+005.4

**О.Г. Вагонова, д-р екон. наук, проф.,
Л.В. Касьяненко**

Державний вищий навчальний заклад „Національний гірничий університет“, м.Дніпропетровськ, Україна,
e-mail: vagonova@nmu.org.ua

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

**О.Н. Vahonova, Dr. Sci. (Econ.), Professor,
L.V. Kasyanenko**

State Higher Educational Institution “National Mining University”, Dnepropetrovsk, Ukraine, e-mail: vagonova@nmu.org.ua

SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF ENTERPRISES INVESTMENT ACTIVITY IN LABOUR PROTECTION SPHERE

Мета. Оцінити різні методологічні підходи до визначення соціальної ефективності інвестицій у поліпшення умов праці та визначити можливі області й умови їх використання при плануванні інвестиційної діяльності гірничих підприємств у сфері охорони праці.

Методика. Методика дослідження полягала в системно-логічному аналізі та співставленні різних теоретико-методологічних підходів до визначення соціальної ефективності інвестицій у поліпшення умов праці та можливості їх використання для практичних розрахунків.

Результат. Розглянуто різні методологічні й методичні аспекти визначення соціальної ефективності інвестицій у поліпшення умов праці на гірничих підприємствах. Вказано на неоднозначність існуючих рішень як у частині теоретико-методологічних підходів, так і при практичному їх використанні на вугледобувних підприємствах, що може призвести до неефективного використання коштів при впровадженні заходів, спрямованих на поліпшення умов праці.

Наукова новизна. Полягає у вдосконаленні теоретико-методологічних підходів до розрахунку соціально-економічної ефективності інвестицій у сфері охорони праці.

Практична значимість. Полягає у визначенні можливих шляхів підвищення ефективності інвестицій у поліпшення умов праці та встановленні області можливого використання існуючих методів для практичних розрахунків.

Ключові слова: *інвестиції, ефективність, витрати, умови праці, вугільні шахти, прогнозування, нещасні випадки, професійні захворювання, аварії*

Постановка проблеми. Гірничо-геологічні умови вугільних родовищ України характеризуються значною глибиною залягання та незначною потужністю пластів вугілля, високою газовістю та обводненістю родовищ, вибухонебезпечністю пилу тощо. Все це, наряду з інтенсифікацією процесів вуглеви-

добутку та залученням до видобутку покладів на більших глибинах і більш складних умовах, обумовлює високий рівень аварійності, травматизму та профзахворювань у галузі та значні витрати на проведення заходів з підвищення рівня безпеки праці на вугільних шахтах. На стадії планування цих заходів необхідно здійснювати оцінку їх соціально-економічної ефективності з метою вибору їх оптимального варіанту. Проте нині як у вугільній галузі в